

Şeyh Vefâ Külliyesi bir tarikat külliyesi olduğu halde burada tarikat faaliyetleriyle doğrudan alâkalı olmayan çifte hamam, medrese ve kütüphane gibi unsurların bulunması külliye diğer tarikat yapılarından ayırmaktadır. Yapı özellikle tekke-medrese ilişkisini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bâyezid Suyolu (Şebeke), *TEİEM*, nr. 3339; *Fatih İmâretî Vakfıyesi* (haz. Osman Ergin), İstanbul 1945; *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546)*, s. 159; Hoca Sâdeddin, *Tâcû't-tevârih* (haz. İsmet Parmaksızoglu), İstanbul 1979, s. 182; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 130-131; Abdülkadir Erdoğan, *Fâtiḥ Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkirî Şeyh Vefa, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941, s. 16-20; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisi III*, s. 502; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârisi V*, s. 185, 294; J. Pervititch, *Sigorta Haritalarında İstanbul*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Tarih Vakfı), s. 185; Yüksel Yoldaş Demircanlı, *İstanbul Mi'mârisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, İstanbul 1989, s. 418; M. Baha Tanman, *İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri* (doktora tezi, 1990), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, II/1, s. 9-17; a.mlf., "Şeyh Vefâ Külliyesi", *DBİst.A*, VII, 174; C. Gurlitt, *İstanbul'un Mimari Sanatı* (trc. Rezan Kızıltan), Ankara 1999, s. 43; Ahmet Sacit Açıkgözoğlu, *Osmanlı Camisinde Mihrab Önü Mekanı* (doktora tezi, 2002), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 17-19; Mustafa Sürün, *İstanbul Şeyh Vefâ Camii Haziresi* (yüksek lisans tezi, 2006), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; İsmail E. Erünsal, "Şeyh Vefâ ve Vakıfları Hakkında Yeni Bir Belge", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1997, s. 55; Aziz Doğanay, "Şeyh Vefâ Külliyesi", *Divân: İlmî Araştırmalar*, sy. 20, İstanbul 2006, s. 75-98.

AZİZ DOĞANAY

ŞEYH VEFÂ KÜTÜPHANESİ

Şeyh Vefâ (ö. 896/1491) tarafından İstanbul'da kendi adıyla anılan semtte kurulan kütüphane.

Fâtiḥ Sultan Mehmed devri meşâyihinden Şeyh Vefâ diye tanınan âlim ve şair Muslihuddin Mustafa için inşa edilen kütülyede bir de kütüphane bulunduğu *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri*'ndeki 919 Recebine ait (Eylül 1513) bir vakıf kaydından anlaşılmakta, ancak bu kayda esas olan vakfiyenin II. Bayezid devrinde düzenlenmiş olması kütüphanenin ne zaman kurulduğunu tesbitte güçlük çıkarmaktaydı. Bu kayda göre zâviyede ciltli, ciltsiz kitaplar bulunmakta ve bu kitapların muhafazasıyla görevli hâfız-ı kütübe de günlük 1 akçe ücret verilmekteydi. İstanbul Şer'i Sicilleri'ndeki bir başka belge bu konudaki tereddütleri giderdiği gibi kütüphane hakkındaki bilgileri de zenginleştirmektedir. Nitekim II. Bayezid dönemin-

de vakıfları teftişe memur edilen Mevlânâ Alâeddin'in hazırladığı Arapça bir hüccete göre Şeyh Vefâ vakıflarının tasdikli bir vakfiyesi bulunmadığından, vakfın durumunun belirlenip işler hale getirilmesi için padişahın emriyle Mevlânâ Alâeddin vakıf mahalline gidip şahitlerle vakıf mütevellisi Mûsâ b. Ahmed ve kâtib Mehmed b. İsâ huzurunda vakfın durumunu tesbit ederek Receb 890 (Temmuz 1485) tarihli hücceti hazırlamıştır. Bu belgede zâviye kütüphanesinde mevcut 381 kitabın Şeyh Vefâ tarafından vakfedildiği, ayrıca çeşitli ilimlere ait kitapların adlarının Rumeli kazaskerinin tasdik ettiği bir defterde yazılı olduğu bildirilmektedir. Bunlar, otuz üç adet mükemmel ciltli Kur'an-ı Kerim, küçük boyda mükemmel ciltlenmiş otuz Kur'an cüzü, ciltli ve ciltsiz olmak üzere tefsir, kavâid-i Kur'an ve tecvide dair elli dokuz, ehâdis-i nebeviyyeye dair elli, usûl-i fıkha dair on iki, fûrû-i fıkha dair otuz beş, ilm-i meşâyih'e dair 100, ilm-i meânî ve ilm-i nahivden dokuzar, ilm-i sarftan üç, tıp ve lugat ilimlerinden on dörder, ilm-i hikmetten yedi, ilm-i kelâmdan beş, ilm-i mantık ve hilâftan üç, ilm-i hey'etten yedi ve Türkçe, Farsça yirmi bir adet kitaptır.

Şeyh Vefâ vakfiyesinde ödünç vermeye ilgili olarak okuyucular üst tabaka, orta tabaka ve alt tabaka diye üçe ayrılmış, kitapların üst tabakaya mensup emin ve mutemet kimselere rehinsiz, diğerlerine rehin ve sağlam bir kefil karşılığında verilmesi şart koşulmuştur. Vakfiyede ayrıca ödünç kitap verilecek her üç sınıf okuyucunun İstanbul halkından olması gerektiği belirtilmiştir. 2 Safer 980 (14 Haziran 1572) tarihli bir kayıta tekkeye yapılan bağışlardan hâfız-ı kütübe 1 akçe yevmiye verileceği bildirilmektedir (BA, KK, nr. 67, s. 110, hk. 1). XVI. yüzyıl sonlarına ait bir başka vakıf tahririnden Şeyh Vefâ Zâviyesi'nde bu kitapların hâlâ mevcut olduğu ve günlük 1 akçe ücretli bir hâfız-ı kütübün bulunduğu anlaşılmaktadır (BA, *Tapu Defteri*, vr. 670, s. 450). Evliya Çelebi XVII. yüzyıl sonlarına doğru kütüphanenin hizmet verdiğini, Kâtibzâde Zeynelâbidin adlı bir şahsın kitaplarını kütüphaneye vakfettiğini belirtmektedir.

Şeyh Vefâ Kütüphanesi'ndeki kitaplarının sonraki asırlarda ne olduğu bilinmemektedir. Devr-i Hamîdî katalogları arasında bu kütüphanenin katalogu bulunmadığı gibi İstanbul kütüphaneleri müfettişlerinden Mahmud Bey'in 1907'de yazdığı bir raporda şehirdeki on iki kütüphanenin kapalı olduğu ve bunlara ait bazı kitapla-

rın pazarda satıldığının ihbar edildiği yazılmakta, bunlar arasında Şeyh Vefâ Kütüphanesi de sayılmaktadır (BA, MF. KTV. Dosya 3, nr. 22). Muhtemelen evkâf-ı mülhakkadan olduğu için bu koleksiyon tekelerin kapanmasından sonra dağılmıştır. Ancak Abdülkadir Erdoğan, Köprülü Kütüphanesi'nde (nr. 27) Şeyh Vefâ'nın "mihr ü vefâ" ibareli vakıf mührünü taşıyan bir kitabını tesbit ettiği gibi aynı mührü taşıyan diğer bir eser de Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Şehid Ali Paşa, nr. 140) bulunmaktadır (Kut – Bayraktar, s. 230).

BİBLİYOGRAFYA :

Şeyh Vefâ Vakfiyesiyle İlgili 890 Tarihli Hüccet, İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi, Evkâf-ı Hümâyün Muhasipliği, nr. 102, vr. 150^b-152^a; Tursun Bey, *Târiḥ-i Ebû'l-Feth* (nşr. A. Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 74-75; *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546)*, s. 159; Abdülkadir Erdoğan, *Fâtiḥ Mehmed Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkirî Şeyh Vefa, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1941, s. 8-9; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisi III-IV*, s. 502-506; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârisi V*, s. 294; Günay Kut – Nimet Bayraktar, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Ankara 1984, s. 230; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 28-29; a.mlf., "Şeyh Vefâ ve Vakıfları Hakkında Bir Belge", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1997, s. 47-64; M. Baha Tanman, *İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri* (doktora tezi, 1990), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 9-17; Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Bursa 1990, I, 100-101.

İSMAİL E. ERÜNSAL

ŞEYH VEFÂ er-RİFÂÎ

(الشيخ وفاء الرفاعي)

Ebû'l-Vefâ Muhammed b. Muhammed b. Ömer er-Rifâî el-Halebî (ö. 1264/1848)

Suriyeli sûfi ve şair.

1179'da (1765-66) Halep'te doğdu ve orada yaşadı. Ebû'l-Vefâ, Vefâ / Vefâî lakaplarıyla tanınır. Bazı yazma eserlerinin kapağında ismi "seyyid" unvanıyla birlikte kaydedildiği belirtilmekteyse de (Zirikî, VII, 73; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 553), kaynaklarda seyyidliğine dair bilgi bulunmamaktadır. Çocukluğunda Şeyh İsmâil Keyyâlî'nin teşvikiyle ilim tahsiline başladı. Başta babası olmak üzere Rızâyîye Medresesi müderrisi Şeyh Mustafa Gürânî, Şeyh Hasan, Şeyh Kâsım b. Ali el-Mağribî, Şeyh Muhammed ed-Dımaşkı gibi âlimlerin öğrencisi oldu. Halep Emevî Camii müderrisi Şeyh İsmâil el-Mevâhibî'den gramer, belâgat, akaid, fıkıh ve tefsir okuyarak icâzet aldı. Rifâî-Sayyâdî tarikatı şeyhi olan babasıyla birlikte 1194 (1780) yılında Halep'e gelen Rifâî şeyhi Muhammed Tûrâb